

ประวัติและผลงานหมอดินอาสาดีเด่นเฉพาะสาขา ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔
สาขาที่ ๑ สาขา “การอนุรักษ์ดินและน้ำ”

นายสำเริง เค้าอ้น หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
๑๑๑/๑ หมู่ที่ ๒ บ้านวังหัวดอย ตำบลน้ำหมัน
อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ประวัติและผลงานหมอดินอาสาดีเด่นเฉพาะสาขา ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๔
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘
สาขาที่ ๑ สาขา “การอนุรักษ์ดินและน้ำ”

๑. ประวัติ

ชื่อ	:	นายสำเริง คำอ้น
ตำแหน่ง	:	หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน
ที่อยู่	:	บ้านเลขที่ ๑๑๑/๑ หมู่ที่ ๒ บ้านวังหัวดอย ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
ระดับการศึกษา	:	ประถมศึกษา
สถานภาพครอบครัว	:	สมรส
เบอร์โทรศัพท์	:	๐๘๑-๑๖๑๔๙๐๙

นายสำเริง คำอ้น พื้นเพเดิมเป็นชาวจังหวัดระยอง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗ ย้ายภูมิลำเนามาอยู่ที่บ้านวังหัวดอย หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยยึดอาชีพทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก สภาพพื้นที่ทำการเกษตรของนายสำเริง คำอ้น สภาพภูมิประเทศเป็นที่สูง มีความลาดชันของพื้นที่ประมาณ ๕-๓๕% เกษตรกรดั้งเดิมใช้ประโยชน์พื้นที่ในการปลูกพืชไร่และไม้ผลที่ไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำ เมื่อนายสำเริง คำอ้น เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ มีการปรับเปลี่ยนมาปลูกลิ้นจี่และลำไยตามความรู้อย่างเดิมที่ติดตัวมาจากระยอง แต่เนื่องจากพื้นที่มีความลาดชันสูง จึงมีการชะล้างพังทลายอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง หน้าดินถูกกัดกร่อนไหลลงมาทับถมในแปลงนาและลำธารด้านล่าง สภาพดินเสื่อมโทรม มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้เกิดเหตุการณ์ดินถล่มขึ้นในพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ และเขตพื้นที่ตำบลน้ำหมันก็เป็นพื้นที่แห่งหนึ่งของจังหวัด ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากดินถล่ม ทำให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิต ทรัพย์สิน และทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก ดังนั้นกรมพัฒนาที่ดินจึงเข้ามารณรงค์ให้ความรู้ คำแนะนำด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำแก่เกษตรกรในพื้นที่ นายสำเริง คำอ้น เป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสนใจ และพร้อมให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ จึงเป็นจุดเริ่มต้น

ของการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งปัจจุบันพื้นที่ของนายสำเริง คำอ้น มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำหลายรูปแบบ ทั้งมาตรการวิธีกล วิธีพืช และวิธีผสมผสาน เช่น คุ้มน้ำรอบเขา แนวหญ้าแฝกขวางความลาดเทหญ้าแฝกครึ่งวงกลมล้อมไม้ผลและยางพาราเพื่อรักษาความชื้นในดิน การปลูกพืชคลุมดินระหว่างแถวไม้ผล การใช้พืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืชตระกูลถั่วเศรษฐกิจแซมระหว่างแถวไม้ผลและยางพารา เป็นต้น นอกจากนั้น ยังนำเทคโนโลยีของกรมฯ ด้านน้ำหมักชีวภาพเข้ามาใช้ในพื้นที่อีกด้วย

จากการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้พื้นที่ของนายสำเริง คำอ้น กลับมาเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ดีขึ้นกว่าแปลงข้างเคียง พืชที่ปลูกมีการเจริญเติบโต และให้ผลผลิตดี ยางพาราที่ปลูกไว้เมื่อ ๕ ปีก่อน เริ่มเปิดกรีด สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และจากความมุ่งมั่นในการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่โดยใช้มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้นายสำเริง คำอ้น ประสบความสำเร็จได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ ถือเป็นรางวัลแห่งความภาคภูมิใจของตนเอง

ปัจจุบันพื้นที่ทำการเกษตรของนายสำเริง คำอ้น ได้รับการคัดเลือกจากสถานีพัฒนาที่ดินอุดรธานี ให้เป็นแปลงตัวอย่างของการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ มีผู้สนใจเข้ามาศึกษา หาความรู้ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ และนำกลับไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองจำนวนมาก

๒. ชนิดของดิน

สภาพพื้นที่ทำการเกษตรของนายสำเริง คำอ้น จัดอยู่ในกลุ่มชุดดินที่ ๔๗ สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาด ความลาดชัน ๒-๒๐% เนื้อดินดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือเป็นดินเหนียว ดินล่างเป็นดินเหนียวปนกรวด (เศษหิน) เป็นดินตื้น การระบายน้ำดีปานกลางถึงดี การซาบซึมน้ำปานกลาง การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินปานกลางถึงเร็ว ลักษณะทางเคมีของดินดั้งเดิมก่อนการเข้าใช้พื้นที่ทำการเกษตร จะมีค่าปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH ๕.๕-๖.๕) มีปริมาณอินทรีย์วัตถุปานกลาง (๑.๕-๒.๕ %) ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ปานกลาง (๑๓-๒๔ มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม) โพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์สูง (๖๑-๑๒๐ มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม) ซึ่งจัดเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง

จากการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินอย่างรุนแรงในอดีต ถึงแม้จะมีการฟื้นฟูโดยการปรับปรุงบำรุงดิน และมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำตลอด ๕ ปีที่ผ่านมา แต่จากผลการวิเคราะห์ดินในปัจจุบันพบว่า สภาพดินยังมีความเป็นกรดจัด คือมีค่าปฏิกิริยาดิน ๔.๙ ซึ่งต้องใช้ปูนโดโลไมท์ในการปรับปรุงปฏิกิริยาดินให้เหมาะสม ประมาณ ๓๐๐ กิโลกรัมต่อไร่ มีปริมาณอินทรีย์วัตถุ (%OM) อยู่ในระดับปานกลางคือ ๒.๔๒ % ปริมาณฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ (Available P) อยู่ในระดับต่ำ คือ ๑ มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และปริมาณโพแทสเซียมที่แลกเปลี่ยนได้ (Extratable K) ระดับปานกลาง คือ ๔๘ มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ซึ่งแสดงให้เห็นความจำเป็นในการมีมาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อฟื้นฟู และปรับปรุงบำรุงดินอย่างเข้มข้นต่อไป

ปัญหาการใช้ที่ดิน เป็นดินตื้น มีเศษหินปะปนอยู่ในเนื้อดินเป็นปริมาณมาก และในบริเวณที่มีความลาดชันสูงจะมีปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของหน้าดินอย่างรุนแรง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และมีความเป็นกรดจัด

เทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการดิน/แก้ปัญหา

พื้นที่ของนายสำเริง คำอ้น ปลูกยางพาราจำนวน ๒๐ ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันมีปัญหาด้านการชะล้างพังทลายของดิน ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ โดยพื้นที่การเกษตรจะมีการดำเนินการด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำดังนี้

๑. มีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำโดยทำคันคุ้มน้ำรอบเขา (คันดินแบบที่ ๕) โดยใช้ระยะห่างระหว่างแถว ๘ เมตร ระยะในแนวตั้ง (VI.) ประมาณ ๑.๕ เมตร เพื่อปลูกยางพาราและไม้ผล

๒. มีบ่อดักตะกอนดิน ตามพื้นที่ร่องน้ำ เพื่อดักตะกอนดินไม่ให้ตะกอนดินทับถมในพื้นที่ต่ำ

๓. ใส่ท่อลอดท่อระบายน้ำ ให้กับบ่อดักตะกอนและทางลำเลียงในไร่นาเพื่อไม่ให้น้ำท่วมขังในพื้นที่ต่ำ

๔. ปลูกหญ้าแฝกตามขอบคันคูรับน้ำรอบเขาในพื้นที่จัดทำการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตรงกลางคันคูรับน้ำรอบเขามีการปลูกยางพาราและไม้ผล ปลูกหญ้าแฝกตรงขอบคันดิน โดยปลูกเป็นแถวตามแนวขอบคันดิน ระยะห่างระหว่างต้น ๕ – ๑๐ เซนติเมตร เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้กับพืชที่ปลูกอีกทั้งช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น เนื่องจากเป็นวิธีการที่ใช้เทคโนโลยีแบบง่ายๆ เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เอง ประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าวิธีอื่นๆ โดยใช้พันธุ์หญ้าแฝกพันธุ์ศรีลังกา ซึ่งเป็นพันธุ์หญ้าแฝกที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ หลังจากปลูกหญ้าแฝกในระยะแรกฝนทิ้งช่วง จึงทำการรดน้ำเพื่อให้หญ้าแฝกเจริญเติบโตทุกเดือน ทำการตัดใบหญ้าแฝกเพื่อเร่งให้หญ้าแฝกมีการแตกกอเร็วขึ้นและนำไปหญ้าแฝกมาคลุมบริเวณแนวหญ้าแฝกและโคนต้นยางพาราเพื่อรักษาความชุ่มชื้น ลดการไหลบ่าของน้ำและเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน

๕. การปลูกพืชคลุมดิน โดยพืชคลุมดินที่นายสำเริง คำอ้น ใช้ในสวนยางพาราและสวนไม้ผลได้แก่ ถั่วพุ่มดำ โดยใช้เมล็ดพันธุ์ ๘ กิโลกรัมต่อไร่ หวานให้ทั่วพื้นที่เพื่อคลุมดิน เมื่อถั่วพุ่มดำเจริญเติบโตเต็มที่คือออกดอกทั้งแปลง จึงทำการสับกลบเพื่อเป็นการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งพืชตระกูลถั่วสามารถตรึงไนโตรเจนให้กับดินอีกทางหนึ่ง เป็นการเพิ่มธาตุอาหารพืชและรักษาความชุ่มชื้นให้กับดิน

๖. การคลุมดินบริเวณรอบโคนต้นไม้ยืนต้นที่ปลูก โดยใช้เศษพืชที่หาได้ในพื้นที่เช่นใบหญ้าแฝกมาปกคลุมดินเพื่อเป็นรักษาความชุ่มชื้นให้กับดินและต้นไม้

๗. การปลูกพืชแซม นายสำเริง คำอ้น ได้นำกล้วยน้ำว้า มาปลูกระหว่างแถวของยางพารา โดยเชื่อว่า

กล้วยสามารถให้น้ำกับพืชและดินบริเวณใกล้เคียงทำให้ดินมีความชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืชที่ปลูกได้ นอกจากนี้ยังเป็นพืชที่ทำรายได้เสริมให้กับครอบครัวในขณะที่พืชหลักยังไม่ให้ผลผลิต

๘. การผลิตและการใช้น้ำหมักชีวภาพจากสารเร่งซูเปอร์ พด.๒ และ พด. ๗ ทำให้พืชเจริญเติบโตดี เป็นการลดการใช้สารเคมี รักษาสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และลดรายจ่าย

๙. มีการผลิตและการใช้ปุ๋ยหมักในสวนยางพาราเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมี

๑๐. การปลูกถั่วเขียวระหว่างแถวยางพารา เพื่อเป็นพืชรายได้เสริมและเป็นพืชปรับปรุงบำรุงดิน ต่อเนื่องเป็นเวลา ๕ ปี

๓. ผลสำเร็จของงานในเชิงปริมาณและคุณภาพ

๓.๑ ด้านกายภาพ จากพื้นที่ดั้งเดิมของนายสำเริง เค้าอัน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ขาดแคลนน้ำ และเกิดการชะล้างพังทลายสูญเสียหน้าดินในพื้นที่ลาดชัน บางพื้นที่มีเศษหินหรือหินพื้นโผล่บริเวณหน้าดิน แต่หลังจากดำเนินมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำและปรับปรุงบำรุงดิน ในรูปแบบต่างๆ พบว่า สภาพพื้นที่มีการชะล้างพังทลายลดลง มีหน้าดินมาสะสมมากขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ของดินดีขึ้นมาก พืชพรรณที่ปลูกมีการเจริญเติบโต และให้ผลผลิตดี หากเปรียบเทียบกับพื้นที่ข้างเคียงที่ไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำและปรับปรุงบำรุงดิน

๓.๒ ด้านเศรษฐกิจ จากการจัดระบบในพื้นที่ดังกล่าว ทำให้พื้นที่สามารถปฏิบัติงานได้ง่าย สะดวก ในการทำงานการดูแลรักษา จึงจ้างแรงงานในการทำสวนน้อยลง และมีการปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่างๆ ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นการลดรายจ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมี และการจ้างแรงงาน ทำให้ครอบครัวมีเงินออมมากขึ้น

๓.๓ ด้านสังคม หลังจากนายสำเริง เค้าอัน ได้จัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ของตนเองแล้ว จึงมีผู้สนใจหลายองค์กร เช่น กลุ่มหมอดินอาสาอำเภอท่าปลา นักเรียน สำนักงานเกษตรอำเภอท่าปลา และสมาชิก อบต. ได้เข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ของนายสำเริง และได้แนะนำให้เกษตรกรรายอื่นๆนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองทำให้มีผู้คนรู้จักมากขึ้น และต่อมาทางสถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์ได้เข้าไปจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่บ้านน้ำเต้า บ้านทรายงาม นายสำเริง เค้าอัน ได้ร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่สูงให้กับชาวบ้านที่สนใจ เช่น เรื่องการวางแผนระดับโดยใช้สายยาง และการกำหนดระยะระหว่างแนว เป็นต้น

๓.๔ ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่สูงเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน จากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ซึ่งถ้าไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำจะทำให้ตะกอนดินมาทับถมในที่ต่ำ เกิดการตื้นเขินของแม่น้ำลำคลอง ซึ่งเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

ผลงานที่ได้รับรางวัล

ได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) กรมพัฒนาที่ดิน และ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ปี พ.ศ.๒๕๕๐

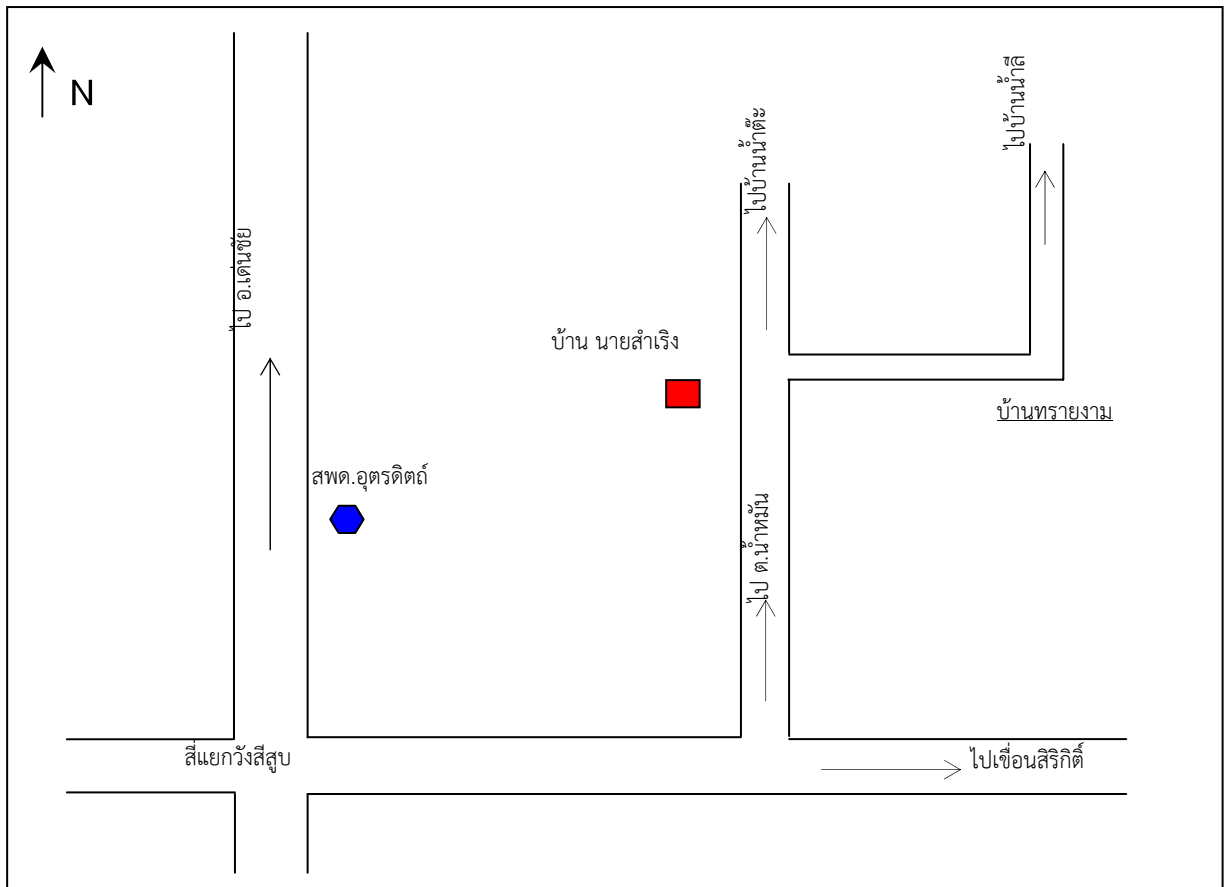
๔. ผลสัมฤทธิ์ (Outcome)

เป็นจุดเรียนรู้และจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่บุคคลอื่นๆที่สนใจ จากการดำเนินงานการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้กิจกรรมต่างๆ ผสมผสานในพื้นที่ ทั้งวิธีกล และวิธีพืช ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ได้ทราบถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อการป้องกันการพังทลายของดิน รักษาความชุ่มชื้นให้กับต้นไม้ที่ปลูก และเป็นจุดดูงานด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่สูง ให้กับเกษตรกร นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจเป็นอย่างมาก เกษตรกรที่เห็นตัวอย่างแล้ว ได้นำเอาไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง เกษตรกรเจ้าของพื้นที่จำนวนมาก หลังจากการศึกษาดูงาน ได้ติดต่อเพื่อขอสนับสนุนพันธุ์หญ้าแฝกที่สถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์เพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ของตน โดยมีหมอดินสำเริง เค้าอัน และหมอดินอาสาในพื้นที่อำเภอท่าปลา ซึ่งผ่านการอบรมและดูงานในพื้นที่ปลูกหญ้าแฝก เป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำและรักษาสภาพแวดล้อม

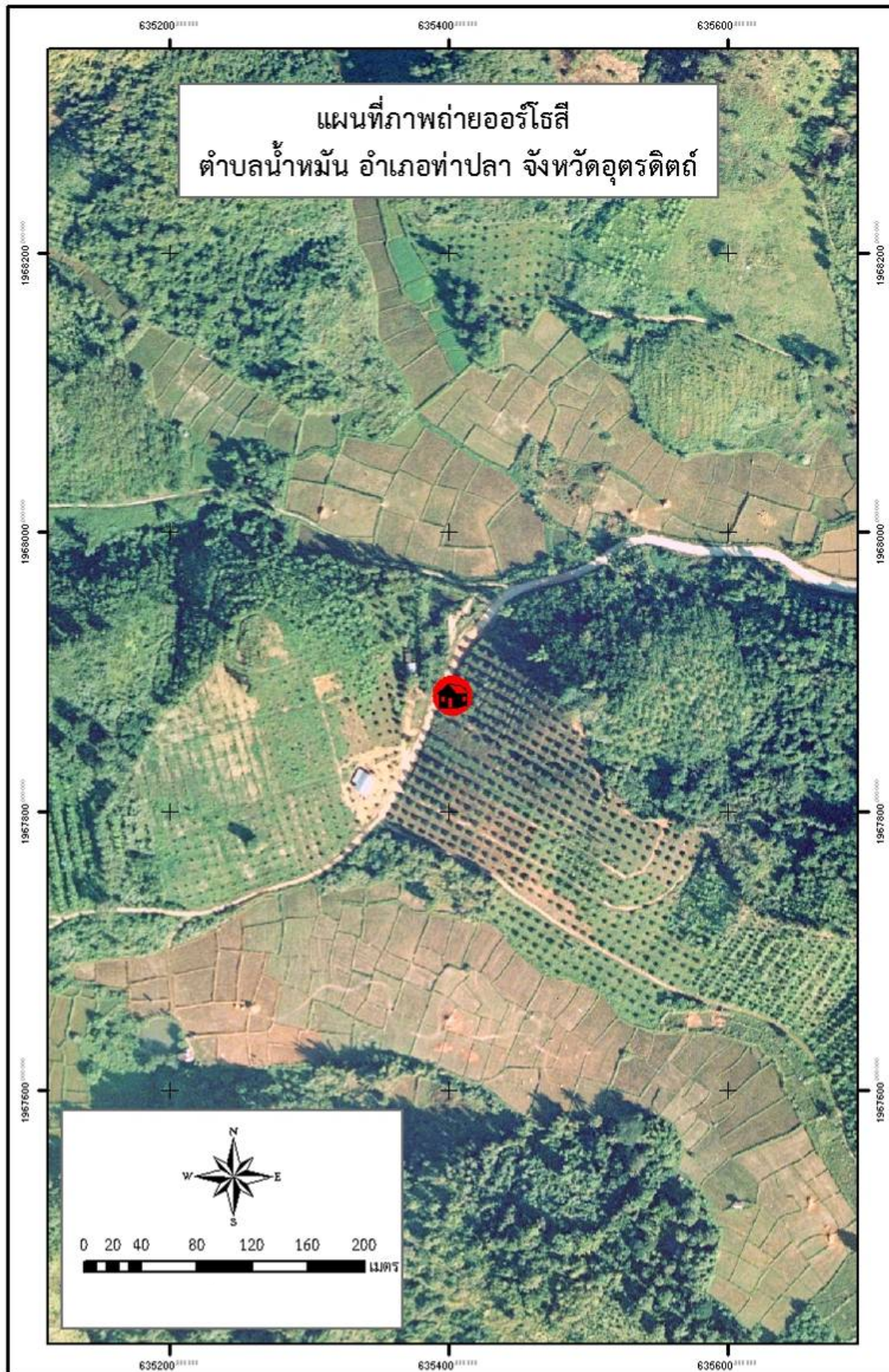
ภาพกิจกรรมการอนุรักษ์ดินและน้ำของนายสำเริง คำอ้น

แผนที่บ้านนายสำเร็จ เค้านัน

แผนที่ภาพถ่ายออร์โธรี
แสดงพื้นที่การเกษตรของนายสำเริง เค้าอัน ตำบลน้ำหมัน อำเภอกำปสา จังหวัดอุดรธานี

แผนที่แสดงกลุ่มชุดดิน
พื้นที่การเกษตรของนายสำเริง เค้าอัน ตำบลน้ำหมัน อำเภอกำปสา จังหวัดอุดรธานี

